

تأثیرگذاری پرونده شخصیت بر مراحل مختلف فرایند دادرسی کیفری

(مقاله علمی-پژوهشی)

حیدر فتاحی *

روح الله سپهری **

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۴

چکیده

بزه، این واقعیت انسانی و اجتناب‌ناپذیر، همواره مورد توجه حقوق دانان و روان‌شناسان جنایی بوده است. از سوی دیگر، فردی کردن مجازات به منزله اصل ضروری و تجلی آن در تصمیمات قضایی نیازمند ابزارهایی است که تشکیل پرونده شخصیت از اساسی‌ترین این ابزارها برشمرده می‌شود. پرونده شخصیت باید حاوی گزارش دقیق و تخصصی متخصصان روان‌شناسی، روان‌کاوی، روان‌پزشکی و نیز مددکاران اجتماعی باشد که در آن، اطلاعات کامل و دقیقی از شرایط روانی، اجتماعی، اقتصادی و نیز فرهنگی متهم یا مجرم در دسترس باشد تا به مدد آن، مقام تعقیب و رسیدگی‌کننده با مراجعه به آن پرونده و اشراف بر ابعاد مختلف شخصیت بزهکار بتواند در راستای فردی‌کردن رسیدگی‌های کیفری و تصمیمات قضایی، عادلانه‌ترین تصمیم را جهت بازسازی یا تنبیه مجرم اتخاذ کند که این کار به دست قاضی کیفری همراه با پرونده کیفری انجام می‌گیرد؛ البته باید توجه داشت که در پرونده شخصیت سعی در بررسی جرم نیست، بلکه شناخت کلی مجرم است که به واسطه آن بتوان سهم هر یک از عوامل مزبور و میزان سهم اراده آزاد مرتکب و انگیزه‌های ارتکاب جرم را در مجرم تعیین کرد. این امر می‌تواند قاضی را در اتخاذ مجازات متناسب برای اصلاح و درمان مجرم یاری دهد؛ به طوری که بتواند اصلاح و بازپروری مجرم را فراهم کند و او را به آغوش جامعه بازگرداند. در این پژوهش سعی شده تا تأثیرگذاری پرونده شخصیت بر هر یک از مراحل دادرسی کیفری به طور متقن بررسی شود که نتایج حاصل از آن، ضمن برجسته کردن این مهم قانونی، به گسترش استفاده واقعی قضات و دست‌اندرکاران این موضوع کمک شایانی خواهد کرد.

کلید واژگان:

پرونده شخصیت، بزهکار، مرحله تحقیقات مقدماتی، فردی‌کردن مجازات.

* گروه حقوق خصوصی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران

mahdi1752@yahoo.com

** استادیار و عضو هیئت علمی گروه حقوق خصوصی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، مرکزی، ایران (نویسنده مسئول)

sepehri321@yahoo.com

مقدمه

متهمان و بزهکاران به مثابه اصلی‌ترین کنشگران فرایند کیفری همواره مورد توجه قرار می‌گیرند. امروزه روان‌شناسان جنایی و جرم‌شناسان معتقدند که تعقیب و مجازات متهمان و مجرمین بدون در نظر گرفتن شخصیت آنان و سوابق روحی، روانی و اجتماعی نه تنها امری ناصواب است که اثربخشی در هدف از اعمال مجازات و نیز بازدارندگی مجازات ندارد.

بر این اساس، به منظور پی بردن به زوایای شخصیت مجرم یا متهم، تشکیل پرونده‌های شخصیت در کنار پرونده قضایی که در تنظیم و تدوین آن متخصصان علوم مختلف مانند پزشکی، روان‌پزشک، روان‌شناس، جامعه‌شناس، مددکار اجتماعی و... نقش بسزایی دارند، از ضروریات فرایند دادرسی کیفری و نیز نظام عدالت کیفری محسوب می‌شود. به این ترتیب، مقام تعقیب و رسیدگی‌کننده با مراجعه به آن پرونده و اشراف بر ابعاد مختلف شخصیت بزهکار می‌تواند در راستای فردی کردن رسیدگی‌های کیفری و تصمیمات قضایی، عادلانه‌ترین تصمیم را جهت بازسازی یا تنبیه مجرم اتخاذ کند.

فردی کردن مجازات، به مثابه یکی از اصول اساسی نظام عدالت کیفری و به عبارت دیگر، اتخاذ تدبیر کیفری مناسب با شخصیت واقعی مجرم که لازمه آن شناخت واقعی مرتکب جرم از طرف مقامات قضایی رسیدگی‌کننده است، امری بایسته تلقی می‌شود؛ با این حال، در نظام حقوقی کیفری ایران تشکیل پرونده شخصیت بسان رویکردی محوری در مراحل رسیدگی کیفری به صورت صریح پیش‌بینی نشده است. در این خصوص می‌توان به آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۴۰۰ نیز اشاره کرد که تشکیل نوعی پرونده شخصیت را پس از پذیرش و رسیدگی به اوضاع و احوال زندانیان و طبقه‌بندی آن‌ها در نظر گرفته است.

همچنین به موجب ماده ۲۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، تشکیل پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی به دستور بازپرس به واحد مددکاری اجتماعی سپرده می‌شود. در این ماده در جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها به حیات قطع عضو ابد یا تعزیر درجه چهار و بالاتر و همچنین جنایات عمدی علیه تمامیت جسمانی که میزان دیه آن ثلث دیه کامل مجنی‌علیه یا بیش از آن باشد، تشکیل پرونده شخصیت، تصریح شده است. البته متأسفانه در

رویه قضایی عملاً تشکیل پرونده شخصیت صرفاً به صورت چند سال کلیشه‌ای و کاملاً به دور از اهداف پیش‌بینی پرونده شخصیت صورت می‌پذیرد که بیشتر جنبه پیشگیرانه و نیز فردی کردن مجازات و بازاجتماعی‌پذیری مجرمان دارد.

۱. چیستی و چرایی پرونده شخصیت

از واژه «شخصیت»^۱ همواره تعاریف گوناگونی ارائه شده است. این واژه در روان‌شناسی کیفری کاربرد بسیار دارد. از نظر ریشه‌ای، گفته می‌شود که کلمه «شخصیت» به معنای نقاب یا ماسکی بوده است که در یونان و روم قدیم بازیگران تئاتر بر چهره می‌گذاشتند. چنین تعبیری، تلویحاً اشاره بر این مطلب دارد که شخصیت هرکس، ماسکی است که او بر چهره خود می‌زند تا وجه تمایز او از دیگران باشد.^۲

بنابراین، شخصیت، تابعی از خصایص ظاهری و غیرظاهری رفتار فرد است که در عملکرد آن ثبات و جلوه بیرونی بیشتری دارد و تا حدی رفتارهای فرد را پیش‌بینی‌شدنی می‌سازد. تشکیل پرونده شخصیت از این جهت که می‌تواند به نحوی در روشن‌سازی عوامل دخیل در وقوع جرم نقش ایفا کند، در نظام‌های عدالت کیفری اهمیت پیدا کرده است؛ چراکه شناخت عوامل بزه موجب اثرگذاری هرچه بیشتر کیفر خواهد شد. پرونده شخصیت حاوی نتایج مطالعات و آزمایش‌های پزشکی، روان‌شناسی، روان‌پزشکی و پژوهش‌های اجتماعی درباره فرد است که کمک می‌کند تصمیم‌های قضایی مطابق با شخصیت و شرایط مرتکب باشد تا از این طریق نتیجه مطلوب از مجازات حاصل شود.

«بر همین مبنا، پرونده شخصیت از دستاوردهای جرم‌شناسی بالینی است. یکی از مهم‌ترین وظایف جرم‌شناسی بالینی، تعیین طرق معالجه بزهکار بر مبنای ویژگی‌های جسمی، روانی و روحی او و درجه ابتلای او به ناهنجاری‌های اجتماعی است. به این ترتیب و از طریق اهتمام در مراقبت و نگهداری مجرمان، می‌توان از تکرار جرم نیز جلوگیری به عمل آورد. به عبارت دیگر، جرم‌شناسی بالینی با استفاده از سایر علوم مرتبط، توانایی و اصلاح‌پذیری فرد بزهکار را اندازه‌گیری می‌کند یا در خصوص افرادی که حالت خطرناک دارند، درجه انحراف و خطرناک

1. Personality.

۲. کریمی، یوسف، روان‌شناسی شخصیت، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۸۳، ص ۵.

بودنشان اندازه‌گیری می‌شود و تجویز لازم جهت درمان بیماری آنان به عمل می‌آید. البته باید توجه داشت که در پرونده شخصیتی سعی در بررسی جرم نیست، بلکه شناخت کلی مجرم مطرح است که می‌تواند قاضی را در اتخاذ مجازات متناسب برای اصلاح و درمان مجرم یاری دهد. این امر گامی مهم در راستای اصل فردی کردن مجازات و رعایت انصاف و عدالت در دادرسی کیفری است که از آن به سیاست عدالت ترمیمی یاد می‌شود.^۱

بنابراین، ضرورت تشکیل پرونده شخصیت، بدان جهت است که این امر می‌تواند در تمام فرایند دادرسی اعم از مرحله تحقیقات مقدماتی تا فرایند رسیدگی و صدور حکم و نیز اجرای آن، مؤثر واقع شود؛ چراکه اطلاع از حقایق مربوط به متهم موجب می‌شود تا از همان ابتدا مقام تحقیق، در طرح سؤالات و بازجویی روش‌های مناسب فردی را به کار گیرد و مقام رسیدگی‌کننده نیز در مرحله رسیدگی و تعیین کیفر، واکنشی متناسب با شخصیت بزهکار اعمال کند. در مرحله اجرای حکم نیز می‌توان متناسب با شرایط فردی، از سازوکارهای مفید برای اصلاح و درمان مجرم استفاده کرد. بر همین اساس، فرایند «ابسرواسیون» یا «شیوه شناسایی شخصیت» بزهکار، حسب مورد می‌تواند در محیط‌های بسته و باز و در مرحله تحقیقات مقدماتی، دادرسی یا پس از صدور حکم انجام شود. این روش، یکی از کامل‌ترین روش‌های شناسایی شخصیت افراد تلقی می‌شود. در روش محیط بسته، فرد در یک مرکز برای مدت معینی نگهداری می‌شود تا تلقی متخصصان مربوط از لحاظ جسمی، روانی، اجتماعی و محیط زندگی، او را مورد آزمایش و تحقیق و پژوهش قرار دهند. روش «ابسرواسیون» عمدتاً درباره اطفال بزهکار به کار می‌رود.^۲ «در روش محیط بسته، مری اصلاح و تربیت به صورت مداوم رفتار طفل را در دوره‌های آموزشی، کارگاه، برنامه‌های تربیتی و ... تحت کنترل و نظارت دقیق قرار می‌دهد. در این مدت، افراد مرتبط با فرد اعم از مربیان، روان‌شناسان، روان‌پزشکان، مددکاران اجتماعی و ...، اعمال و رفتارهای او را گزارش می‌کنند. متخصصان نیز آزمایش‌های لازم را انجام می‌دهند و پس از بررسی پرونده شخصیتی بزهکار، روش یا سیستمی را که باید در خصوص آزمون‌شونده اجرا شود، پیشنهاد

۱. محمدیان، سارا و همکار، لزوم تشکیل پرونده شخصیت در فرایند دادرسی کیفری ایران، مجله پزشکی قانونی، شماره ۲ و ۳، ۱۳۹۲، ص ۳۳۲.

۲. نجفی توانا، علی، ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در دادرسی اطفال بزهکار، مجله خانواده پژوهی، شماره ۱۸، ۱۳۸۸، ص ۳۰۱.

می‌کنند. این داده‌ها به قاضی اجازه می‌دهد تا برای اصلاح طفل بزهکار با شناخت کامل از شخصیت او، تصمیم مقتضی را اتخاذ کند.^۱

اهمیت روان‌شناسی جنایی را می‌توان در مکتب تحقیقی نیز مشاهده کرد. رافائل گاروفارو، یکی از بنیان‌گذاران مکتب تحقیقی، «حالت خطرناک» را این‌گونه تشریح کرده است: «مقدار خطری که مجرمی قادر است ایجاد کند و دیگران را به وحشت اندازد و نبود قابلیت انطباق اجتماعی، یعنی کاوش حالت ناسازگاری مجرم با زندگی اجتماعی در موارد مختلف.» پس لازم است که امکان سازش اجتماعی بزهکار را با محیط جست‌وجو کنیم و برای این کار، شرایط محیطی را بشناسیم که تصور می‌کنیم حالت خطرناک مجرم در آن به حداقل می‌رسد.^۲

بنابراین، آنچه مسلم است، این است که با عنایت به اینکه نظام دادرسی ایران، با تشکیل پرونده شخصیت به مفهوم علمی آن بیگانه و با وضعیت ایدئال فاصله زیادی دارد، در نظام عدالت کیفری ایران تشکیل پرونده شخصیت باید به الزام حقوقی با ضمانت اجرایی متقن و به دور از هرگونه ابهام مبذل شود. همچنین، در این راستا لازم و ضروری است که سیاست جنایی کاربردی، جایگزین سیاست جنایی ذهنی با رویکرد کاملاً غیرعملی شود.

لذا توجه به تشکیل پرونده شخصیت و تأثیر آن بر کلیه فرایندهای دادرسی از مرحله تحقیقات مقدماتی و تعقیب مجرم از جمله بررسی صحنه جرم، شیوه‌های بازجویی و بررسی روان شاهد و صدور قرارهای تأمین کیفری در دادسرا تا رسیدگی به پرونده و اجرای مجازات و حتی پس از آن برای اصلاح و بازپروری مجرم نیز بسیار مهم است.

۲. تأثیرپذیری مرحله تحقیقات مقدماتی از پرونده شخصیت

اقدامات تحقیقی ناظر به تمهید و تکمیل پرونده عمل مجرمانه به منظور فراهم ساختن شرایط لازم برای یک دادرسی منصفانه است؛ با این همه، حضور مکتب اثباتی در اواخر قرن نوزدهم توجه همگان را به سوی شخصیت مجرم این نورسیده حقوق کیفری جرم جلب کرد؛ چراکه در این دوره ضرورت انطباق واکنش اجتماعی با ویژگی‌های شخصیتی فردی که نظم اجتماعی را با عملکرد خود مختل ساخته است، امری ضروری و بایسته تشخیص داده شد. در این دوره،

۱. دانش، تاج زمان، *دادرسی اطفال بزهکار در حقوق تطبیقی*، تهران: نشر میزان، ۱۳۷۸، ص ۹۳.

۲. گلدوزیان، ایرج، *بایسته‌های حقوق جزای عمومی*، بنیاد حقوقی میزان، چاپ ۱۶، ۱۳۷۸، ص ۵۶.

جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان معتقد بودند که مجازات، نه صرفاً هدف، که وسیله‌ای در جهت دفاع از جامعه در مقابل بزهکاری است.

بر همین اساس، «در نظام حقوقی فرانسه تشکیل پرونده شخصیت در تحقیقات مقدماتی در جنایات الزامی است. هدف از پرونده شخصیت در این مرحله آن است که بازپرس بهترین قرار را صادر کند و قاضی در قالب اختیارات قضایی، مجازاتی را فردی کند و زمینه انتخاب واکنش مناسب را در محکمه به‌منظور تحقق اهداف فردی کردن مجازات فراهم سازد. بر همین مبنای، به‌موجب بند ۶ ماده ۸۱ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، پس از تصریح به این امر که قاضی تحقیق مجاز است از طریق توسل به «کمیتة تعلیق مراقبتی و کمک به زندانیان آزادشده» یا هر شخص که صلاحیت داشته باشد، در خصوص انجام دادن تحقیقات لازم درباره وضع مادی، خانوادگی و اجتماعی متهم تحقیق کند؛ موضوع انجام دادن آزمایش‌های علمی را برای تشکیل پرونده شخصیت مد نظر قرار داده است.»^۱

موضوع توجه به پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی در ماده ۱۴ دستورالعمل تشکیل پرونده شخصیت متهم مصوب ۱۳۹۸ آمده است که بیان می‌دارد: «قضات در مراحل مختلف تحقیق، دادرسی و اجرا به‌خصوص در موارد زیر با استناد به پرونده شخصیت اتخاذ تصمیم می‌کنند: الف- قرارهایی مانند ترک تعقیب، تعلیق تعقیب، بایگانی کردن پرونده و ارجاع به میانجی‌گری که تحقیقات با صدور آنها متوقف می‌شود؛ ب- قرارهای تأمین کیفری و نظارت قضایی که مطابق ماده ۲۵۰ قانون آیین دادرسی کیفری باید با سابقه متهم، وضعیت روحی و جسمی، سن، شغل، جنس، شخصیت و حیثیت او متناسب باشد.»

۲.۱. تشکیل پرونده شخصیت و قرارهای تأمین کیفری

هدف از اخذ تأمین از متهم این است که دسترسی به وی ممکن باشد. «هرگاه در خصوص اتهام، احضار شود، به‌موقع حاضر شود و به‌علاوه اخذ تأمین، از فرار وی، مخفی شدن و امکان تبانی او با دیگران جلوگیری می‌کند؛ لذا شناخت مقام قضایی از متهم و شخصیت وی در این اهداف نقش شایانی دارد و مقام قضایی با شناخت شخصیت متهم می‌تواند بهترین قرار را صادر

۱. عباسی، شهاب، بررسی جایگاه پرونده شخصیت در نظام کیفری اسلام و حقوق ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز، ۱۳۹۷، صص ۱۲۲-۱۲۵.

کند. بدون تردید شخصیت متهم در کیفیت اخذ قرار تأمین مؤثر است و می‌تواند موجب شدت یا سبکی تأمین شود که با توجه به سایر شرایط، مقام قضایی آن را معین می‌کند.^۱ بنابراین، از جمله مواردی که می‌توان در آن نقش مؤثر تشکیل پروندهٔ شخصیت در مرحلهٔ تحقیقات مقدماتی و تصمیمات مقتضی قضایی این مرحله را دید، صدور قرار تأمین کیفری و قضایی متناسب با شخصیت متهم است. بر همین مبنا، در مادهٔ ۲۵۰ قانون آیین دادرسی کیفری تصریح شده است که «قرار تأمین و نظارت قضایی باید مستدل و موجه باشد و با اهمیت جرم، سابقهٔ متهم، وضعیت روحی و جسمی، سن، شخصیت و حیثیت او متناسب باشد.» همچنین، در تبصرهٔ این ماده ضمانت اجرای اخذ تأمین نامناسب نیز بیان شده است که به موجب آن، برای مقام صادرکنندهٔ محکومیت انتظامی درجهٔ چهار به بالا را در نظر گرفته است.

نکتهٔ حائز اهمیت دیگر در خصوص قرارهای تأمینی، صدور قرار تأمین کیفری برای افراد زیر هجده سال است که مادهٔ ۲۸۷ قانون آیین دادرسی کیفری بدان پرداخته است: «در جریان تحقیقات مقدماتی، مرجع قضایی حسب مورد، اطفال و نوجوانان موضوع این قانون را به والدین، اولیا یا سرپرست قانونی یا در صورت فقدان یا عدم دسترسی یا امتناع از پذیرش آنان، به هر شخص حقیقی یا حقوقی که مصلحت بداند، می‌سپارد. اشخاص مذکور ملتزم‌اند هرگاه حضور طفل یا نوجوان لازم باشد، او را به مرجع قضایی معرفی کنند. افراد پانزده تا هجده سال نیز شخصاً ملزم به معرفی خود به دادگاه هستند. در صورت ضرورت، اخذ کفیل یا وثیقه تنها از متهمان بالای پانزده سال امکان‌پذیر است.» بی‌شک، با توجه به تفاوت وضعیت روحی و جسمانی اطفال و متمایز بودن هدف دادرسی در خصوص اطفال نسبت به بزرگسالان، نباید مقررات مربوط به قرارهای تأمینی بزرگسالان را به اطفال نیز تعمیم داد، زیرا ضرورت ممانعت از آسیب رسیدن به نوجوانان و نیز حمایت از آنان ایجاب می‌کند که در مواجهه با جرائم ارتكابی نوجوانان برخورد متفاوتی را در نظر گرفت. بر همین مبنا، قانون آیین دادرسی کیفری، گذشته از آنکه در مادهٔ ۲۸۶ این قانون، تشکیل پروندهٔ شخصیت برای اطفال و نوجوانان را در جرائم تعزیری درجهٔ پنج و شش الزامی دانسته است، در این ماده همچنین آمده: «علاوه بر موارد مذکور در مادهٔ ۲۰۳ این قانون، در جرائم تعزیری درجهٔ پنج و شش نیز تشکیل پروندهٔ شخصیت

۱. امینی خانه برقم، صابر و همکاران، جایگاه پروندهٔ شخصیت مجرم و نقش آن در کشف جرم، فصلنامهٔ علمی کارآگاه، شمارهٔ ۵۸، ۱۴۰۱، ص ۱۳۱.

در خصوص اطفال و نوجوانان از سوی دادرسی یا دادگاه اطفال و نوجوانان الزامی است.^۱ بدین ترتیب، تشکیل پرونده شخصیت برای اطفال و نوجوانان موجب خواهد شد تا مقامات قضایی تصمیمات عادلانه‌تری را درباره این افراد بگیرند و تناسب این تصمیمات نیز تا حد زیادی رعایت شود.

۲.۲. تشکیل پرونده شخصیت و قرار تعلیق تعقیب و نیز بایگانی کردن پرونده

تعقیب جرائم، مهم‌ترین وظیفه دادرسی تحت عنوان «اصل قانونی بودن تعقیب» است، اما در شرایط خاص ممکن است مقام تعقیب خودداری از تعقیب را به صلاح جامعه تشخیص دهد؛ زیرا اعمال اصل متناسب بودن تعقیب می‌تواند منجر به اصلاح بزهکاران شود و ترس از مجازات بر حسب شخصیت افراد عامل مؤثری در جلوگیری از ارتکاب مجدد جرم محسوب می‌شود. گاهی شرایط حاکم بر ارتکاب جرم به نحوی است که نشان می‌دهد مرتکب برای نخستین بار تحت تأثیر عوامل جرم‌زا دست به ارتکاب جرم زده، زین‌دیده از مجرم شکایتی نداشته یا گذشت کرده و نتایج جرم بر نظم عمومی نیز اندک است. در چنین شرایطی، آثار نامطلوب تعقیب متهم مانند آلوده شدن به محیط جرم، غذای زندان و ایجاد حس انتقام‌جویی از جامعه ممکن است بیش از فوایدش باشد.^۱

بر همین اساس، از جمله تمهیدات مهمی که در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ بدان پرداخته شده، تعلیق تعقیب و بایگانی کردن پرونده است. در این تمهیدات اصولاً قانون‌گذار شرایطی را برای تعلیق تعقیب پیش‌بینی می‌کند که توجه به آن‌ها علاوه بر اینکه موجب فردی کردن مجازات می‌شود، این امکان را به وجود می‌آورد که تعقیب متهم را با برخی اقدامات جبرانی یا تنبیهی جایگزین کند. در این تمهیدات نیز تشکیل پرونده شخصیت بسیار مؤثر واقع می‌شود؛ چراکه قانون‌گذار در تصریح این تمهیدات به دنبال آن است که با توجه به اوضاع و احوال شخصیتی متهم از برچسب‌زنی به آن و آثار مخرب تعیین مجازات برای متهم بکاهد. بنابراین، تشکیل پرونده شخصیت در این موارد نیز کمک شایانی به مقام قضایی در جهت استفاده از تمهید با توجه به شرایط جسمی، روحی، روانی و خانوادگی متهم خواهد داشت.

۱. سبزه‌علی، راضیه و همکاران، آثار پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۱۰۴، ۱۳۹۷، ص ۷۷.

۳. تأثیرپذیری مرحله دادرسی و تعیین مجازات از تشکیل پرونده شخصیت

افراد، دارای شخصیت‌های متفاوت و گوناگونی هستند. بدین لحاظ، قانون که تبلور توقعات اجتماعی است، علی‌الاصول صرف نظر از توسل به اصل تساوی مجازات، در خصوص افراد در تحمل کیفر، تفاوت قائل می‌شود. عدالت نیز ایجاب می‌کند که قاضی هنگام صدور حکم محکومیت و مجازات علاوه بر جرم ارتكابی و نحوه انجام آن، به شخص مجرم و شرایط خاص وراثتی توجه کند؛ همچنان که به خسارات وارده بر مجنی‌علیه و جامعه با دقت کافی برخورد کند و با نمود در این موارد و توجه به قانون و رعایت قاعده تناسب بین جرم و مجازات به صدور حکمی عادلانه مبادرت ورزد که مورد پذیرش وجدان قاضی و زیان‌دیدگان از جرم، جامعه و حتی شخص بزهکار قرار گیرد.

قاضی برای استفاده جرم‌شناسانه از اختیارات قانونی خود جهت فردی کردن قضایی، پاسخ کیفری و اتخاذ مناسب‌ترین تصمیم درباره بزهکار، نیازمند تشکیل پرونده شخصیت است. مجازات مجرمان بدون در نظر گرفتن شخصیت اجتماعی و روانی آنان هیچ مبنای منطقی ندارد. بدین ترتیب، در نظام عدالت کیفری بایسته است که مقام قضایی علاوه بر جرائم ارتكابی عوامل مؤثر در ارتكاب بزه، به عوامل روانی، جسمانی و اجتماعی نیز توجه کند. بر همین مبنای، در روند رسیدگی کیفری باید به تمام عواملی که از انسانی متعارف، فردی بزهکار ساخته است، دست یابد و به همه آن عوامل درک و شناخت کافی حاصل کند؛ در غیر این صورت، تصمیمی که اتخاذ خواهد کرد، نه تنها بر مبنای عدالت نخواهد بود، فاصله زیادی نیز با اهداف نظام عدالت کیفری خواهد داشت.

بر همین اساس، با بررسی در مواد ۱۸ و ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی آثار شخصیت مجرمانه ملاحظه می‌شود؛ بدین نحو که ضروری است در هر محاکمه کیفری علاوه بر پرونده کیفری که بیانگر عمل مجرمانه و دلایل وقوع جرم و مواد استنادی است، پرونده دیگری نیز به‌منزله پرونده شخصیت تنظیم شود تا قاضی رسیدگی‌کننده با مراجعه به هر دو پرونده تصمیم مقتضی را اتخاذ و رأی متناسبی را با موضوع صادر کند. برای تشکیل پرونده شناسایی شخصیت بزهکاران، متخصصان جرم‌شناسی و کیفرشناسی، مددکار اجتماعی، روان‌شناس، روان‌پزشک و مراجعین با یکدیگر همکاری می‌کنند و نتیجه را کتباً ضمیمه پرونده شناسایی شخصیت می‌کنند. دادرسی نیز

چه از نظر ماهیت و چه از نظر مدت، مناسب‌ترین واکنش اجتماعی را که در قانون جزایی پیش‌بینی شده است، در خصوص وی اعمال می‌کند.^۱

۳.۱. فردی کردن مجازات در پرتو تشکیل پرونده شخصیت

اصل فردی کردن مجازات نیز یکی از اصول مترقی حقوق جزا است که به تطبیق هرچه بیشتر کیفر با شخصیت بزهکار کمک می‌کند. در واقع، این اصل عبارت است از اعمال و اجرای مجازاتی متناسب با شخصیت و ویژگی‌های جسمانی، روانی و اجتماعی فرد مرتکب که به اعتبار ماهیت جرم ارتكابی یا خصوصیات مجنی‌علیه، از طرف مقنن پیش‌بینی شده و از سوی قوای قضائیه و مجریه به منصفه ظهور رسیده و ممکن است حسب مورد، منجر به تشدید، تخفیف، تعلیق یا تعویق و... مجازات شود. در این بین، با توجه به تغییرناپذیری مجازات شرعی، اجرای این اصل در این حوزه محدود شده است. در عین حال، گستره تعزیرات با توجه به قاعده «التعزیر بما یراه الحاکم» زمینه مناسبی را برای اجرای این اصل فراهم کرده است. فردی‌سازی مجازات، فرایندی است که به امعان نظر کلیه مقامات مسئول در جریان رسیدگی کیفری نیاز دارد.^۲

بنابراین، حقوق عرفی، امروزه ابزارهای متنوعی را برای تطبیق هرچه بیشتر مجازات با شخصیت مجرم به کار می‌برد. در حقوق کیفری ایران نیز کم‌وبیش این ابزارها پذیرفته شده است (مواد ۲۶۹، ۵۴۳، ۵۶۱، ۵۷۰ و... قانون مجازات)؛ ضمن اینکه می‌توان روش‌های خاص نظام حقوقی اسلام را نیز به این ابزارها اضافه کرد. فردی‌سازی مجازات، فرایندی است که به امعان نظر کلیه مقامات مسئول در جریان یک رسیدگی کیفری نیاز دارد (شناخت نیازهای شخصیتی مجرم، موضوعی نیست که از عهده یک نفر برآید و در یک مرحله از رسیدگی امکان‌پذیر باشد).^۳ هدف اصلی از پرونده شخصیت، فردی کردن تصمیم دادگاه و انطباق آن با شخصیت بزهکار جهت تعیین مجازات متناسب است. برای همین، در تشکیل پرونده شخصیت در مرحله تعیین مجازات دو هدف دنبال می‌شود:

۱. بقایای نظریه فرید و همکار، مباشرت و ظهور اصل فردی کردن مجازات‌ها در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه بین‌المللی قانون یار، شماره ۱۶، ۱۴۰۰، ص ۶۱۹.
۲. ملک محمدی جهانی، رسول، اصل فردی کردن مجازات در تعزیرات، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم، ۱۳۹۳، ص ۱.
۳. یزدیان جعفری، جعفر، اصل فردی کردن مجازات‌ها؛ تبعیضی فاحش یا عدالتی عادلانه‌تر، مجله فقه و حقوق، شماره ۱۱، ۱۳۸۵، ص ۵۳.

۱- عادلانه کردن حکم؛

۲- تقویت بعد جرم‌شناختی حکم (با هدف اصلاح و درمان).

«همچنین، تشکیل پرونده شخصیت در جهت تخفیف و لحاظ جنبه‌های انسانی و اجتماعی است؛ هرچند امکان دارد صرفاً جنبه‌های حقوقی پرونده شخصیت، برای قاضی ذهنیت منفی ایجاد کند. بدین ترتیب، مقام قضایی در راستای فردی کردن مجازات، نیازمند تشکیل پرونده شخصیت است تا با مطالعه پرونده شخصیت، مجازاتی متناسب با شخصیت هر بزهکار اتخاذ کند تا قابلیت اجرا برای برنامه‌های اصلاحی بزهکار را نیز در بر داشته باشد.»^۱

قانون‌گذار در موادی از قانون مجازات اسلامی، به‌طور ضمنی به موضوع تشکیل پرونده شخصیت پرداخته است که یکی از مواد آن، یعنی ماده ۱۸ می‌گوید: «تعزیر، مجازاتی است که مشمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به‌موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می‌شود. نوع، مقدار، کیفیت اجرا و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام تعزیر به‌موجب قانون تعیین می‌شود. دادگاه در صدور حکم تعزیری، با رعایت مقررات قانونی، موارد زیر را مورد توجه قرار می‌دهد:

الف) انگیزه مرتکب و وضعیت ذهنی و روانی وی حین ارتکاب جرم؛

ب) شیوه ارتکاب جرم، گستره نقض وظیفه و نتایج زیان‌بار آن؛

پ) اقدامات مرتکب پس از ارتکاب جرم؛

ت) سوابق و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی مرتکب و تأثیر تعزیر بر وی.»

با توجه به این ماده باید گفت که مواردی از قبیل سوابق و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی مرتکب و نیز وضعیت ذهنی و روانی وی حین ارتکاب جرم، از جمله موضوعاتی است که در تشکیل پرونده شخصیت، مورد توجه قرار دارد.^۲

۱. سبزه‌علی، راضیه و همکاران، پیشین، صص ۸۰-۷۹.

۲. مرادی شورابه، وحید و همکار، اصل فردی کردن مجازات در پرتو تشکیل پرونده شخصیت در مرحله قبل و بعد از اجرای حکم، فصلنامه مطالعات حقوقی، شماره ۱۶، ۱۴۰۰، ص ۴۲۸.

۳.۲. تأثیر پرونده شخصیت بر تخفیف یا تشدید مجازات

بدون شک برای ریشه کن کردن بزهکاری نباید افرادی را که در دام بزهکاری می‌افتند، به‌صرف ارتکاب بزه مجازات کرد. در حقیقت، مجرم بیماری بیش نیست که جرم تظاهری از نشانه‌های مرض اوست و اجتماع وظیفه دارد او را به دست متخصصان شفا دهد، نه اینکه از او انتقام بگیرد.

بر همین مبنا، در پاره‌ای موارد شرایط ارتکاب جرم یا خصوصیات روانی و اجتماعی مرتکب به نحوی است که اقتضا داشته مجازات خفیف‌تری برای او برگزیده شود. بر همین اساس، علل مخففه جرم را می‌توان به‌صورت قانونی و قضایی تقسیم‌بندی کرد. در کیفیات مخففه قانونی در واقع قانون‌گذار با لحاظ مصالح عمومی جامعه برخی شرایط را برای تخفیف مجازات تعیین کرده است، اما در کیفیات مخففه قضایی در واقع قاضی با در نظر گرفتن شخصیت مجرم و کیفیت وقوع جرم که متأثر از شخصیت مجرم است، اقدام به تخفیف مجازات می‌کند.

در همین راستا، قانون‌گذار در ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی و بند الف آن، کیفیات مخففه قضایی را پیش‌بینی کرده و به وضع خاص متهم و سابقه او که دقیقاً حاکی از توجه به شخصیت و رفتار و کردار اوست و سوابق شخصی خانوادگی و اجتماعی او را شامل می‌شود، تأکید و توجه داشته است. البته، این توجه صرفاً مربوط به جرائم تعزیری نیست، بلکه در جرائم حدی نیز مانند حد مسکر و پاره‌ای دیگر از موارد شخصیت و اوضاع‌واحوال مجرم جهت تخفیف مجازات در نظر گرفته می‌شود.

از سویی دیگر، گاهی اوقات شرایط و اوضاع‌واحوال و علل و موجبات به‌گونه‌ای است که اقتضا می‌کند در مجازات افراد خاطی با شدت بیشتری برخورد شود. بر همین مبنا، در نظام حقوقی ایران علل و موجبات تشدید مجازات به دو دسته عینی و شخصی تقسیم می‌شود: در علل عینی، اوضاع‌واحوال خارجی و نوع جرم و میزان خطری که برای جامعه ایجاد می‌شود، مورد بررسی قرار می‌گیرد که در واقع، این اوضاع و خطر تابعی از شخصیت بزهکار است. در علل شخصی، خصوصیات و کیفیات فردی و در نهایت شخصیت مرتکب، باعث تشدید مجازات می‌شود. البته در نظام حقوقی ایران تشدید عمومی مجازات بر مبنای تکرار است که این تکرار نیز خود مبین حالت خطرناک در مجرم است. بنابراین، با تشکیل پرونده شخصیت مقام قضایی رسیدگی‌کننده می‌تواند مجازات متناسب با حالت‌های روانی و اجتماعی فرد را برای وی در نظر

بگیرد.^۱ در اینجا مقام قضایی با توجه به در نظر گرفتن شخصیت مجرم و روحیه تجری که در آن بر اساس پرونده شخصیت و بنا بر گزارش متخصصان امر در این پرونده منعکس شده است، مجازات شدیدتری را با هدف اصلاح و درمان در نظر بگیرد.

۳.۳. تعیین مجازات جایگزین حبس بر مبنای پرونده شخصیت

در تحقیقات انجام شده، تحلیل و بررسی نتایج اعمال مجازات حبس نشان می‌دهد که جامعه نمی‌تواند همچنان درهای زندان‌ها را بر روی عامه مردم و به خصوص فقرا، بزهکاران خرد و جوانان باز بگذارد. آموزش و تولید جرم، هدر رفتن منابع مادی و معنوی جامعه، فروپاشی خانواده‌ها، تشدید فقر و شکاف طبقاتی از جمله دلایلی هستند که توسعه و گسترش زندان را نامعقول می‌نمایند. مطالعات جرم‌شناسی و کیفرشناسی نشان می‌دهد که تمام اصلاحاتی که در رژیم زندان‌ها در دو سده گذشته متأثر از جنبش اصلاح نظام زندان‌ها صورت گرفته و به بهبود نسبی شرایط فیزیکی زندان منجر شده است، نتایج مثبت و سودمند و مؤثر بر بازپذیری اجتماعی مجرمان و پیشگیری از ارتکاب جرم نداشته است.^۲

«در این راستا نظام قانون گذاری ایران با وضع قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و اختصاص فصل‌های پنجم تا نهم آن به مجازات جایگزین حبس به پیروی از سیاست‌های کلی نظام و الهام از آموزه‌های جدید درصدد اصلاح و درمان مجرمان، بااجتماعی کردن آن‌ها و نیز پرهیز از اندیشه و تدابیر سزادهی و سرکوبگری صرف برآمده است.»^۳

«از آنجا که استفاده از برنامه‌های جایگزین حبس جهت تعدیل حبس باید سنجیده و نیز مبتنی بر رعایت اصل تناسب و فردی کردن مجازات باشد، توجه به ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در این مورد می‌تواند نقش بسزایی در کارآمدی این تأسیس داشته باشد. متأسفانه در حال حاضر در نظام قضایی ایران به دلیل تراکم پرونده‌ها و نیز کم‌اهمیت بودن جرائمی که در آن مجازات حبس جایگزین می‌شود، در این خصوص توجه کافی از سوی مقامات قضایی صورت

۱. عباسی، پیشین، ص ۱۴۴.

۲. آشوری، محمد، عدالت کیفری (مجموعه مقالات)، تهران: گنج دانش، ۱۳۷۶، ص ۷.

۳. خاکساری، داوود و همکار، عوامل مؤثر بر صدور مجازات‌های جایگزین حبس، مجله حقوق کیفری، شماره ۲۶، ۱۳۹۸، ص ۱۰.

نمی‌گیرد»^۱؛ چراکه طبق قانون نیز برای جرائمی که جایگزین حبس دارند، تشکیل پرونده شخصیت اجباری نیست. این در حالی است که اگر هدف از تأسیس جایگزین حبس ویژگی اصلاح و درمانی و نیز پیشگیرانه این تأسیس باشد که هست، لازم و ضروری است که با تشکیل پرونده شخصیت قاضی رسیدگی‌کننده با توجه به وضعیت روانی و اجتماعی مرتکب، نوع مجازات و اقدام تأمینی و تربیتی را برگزیند.

۴. تأثیرپذیری مرحله اجرای حکم از پرونده شخصیت

«توجه به شخصیت مرتکب پس از مرحله قضاوت، مبتنی بر این منطق است که مدت درست کیفر نه فقط بر مبنای جرم و شرایط آن، بلکه بر مبنای خود کیفر آن‌گونه که به‌طور عینی جریان می‌یابد، تغییر می‌کند. پس اگر قرار است کیفر فردیت یابد، این امر باید بر مبنای فرد تنبیه‌شده و شخصیت آن تعیین شود.»^۲

«از جمله تأسیساتی که در آن شخصیت مرتکب و اوضاع و احوال روانی و اجتماعی آن در مرحله اجرای حکم مد نظر قرار می‌گیرد، تأسیس عفو خاص و آزادی مشروط است. فرض آزادی مشروط بر آن است که قاضی هنگام تعیین مجازات از واکنش مجرمان بی‌اطلاع است. این واکنش تنها پس از آنکه مجرم مدتی را در زندان به سر برد، ظاهر می‌شود؛ لذا در صورت مثبت بودن واکنش مجرم و اصلاح وی ضرورتی به اتمام بقیه مدت حبس وجود ندارد و می‌توان زندانی را آزاد کرد.»^۳

یکی دیگر از موارد اجرای مجازاتی که تشکیل پرونده شخصیت می‌تواند به کارآمدی آن کمک شایانی کند، جزای نقدی و نیز حبس بدل از جزای نقدی است که ماده ۶۴ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «مجازات جایگزین حبس شامل دوره مراقبت، خدمات عمومی رایگان، جزای نقدی، جزای نقدی روزانه و محرومیت از حقوق اجتماعی است که در صورت گذشت شاکی و وجود جهات تخفیف با ملاحظه نوع جرم و کیفیت ارتکاب آن، آثار ناشی از جرم، سن،

۱. غلامی، میثم و همکار، مجازات‌های جایگزین حبس و نقش آن در پیشگیری از تکرار جرم، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۳۷، ۱۳۹۴، ص ۶۶.

۲. فوکو، میشل، *مراقبت و تنبیه، تولد زندان*، مترجمان نیکو سرخوش، افشین. جهان‌دیده، چاپ پنجم، تهران، نشر نی، ۱۳۸۱، ص ۳۰۴.

۳. صاعی، پرویز، *حقوق جزای عمومی*، جلد دوم، چاپ سوم، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۴، ص ۳۰۴.

مهارت، وضعیت، شخصیت و سابقه مجرم، وضعیت بزه‌دیده و سایر اوضاع و احوال، تعیین و اجرا می‌شود.» در واقع، با توجه به این ماده، قاضی می‌تواند با بررسی پرونده شخصیت و متناسب با اوضاع و احوال مجرم، اقدام به تبدیل مجازات به جزای نقدی و موارد مورد اشاره در این ماده کند. این ماده به خوبی میزان تأثیرگذاری پرونده شخصیت و انعطاف‌پذیری دادرسی کیفری در مقابل شخصیت مجرم در جهت بهبود واقعی و ملموس شرایط جامعه و متناسب‌سازی جرم و مجازات با احوال شخصی افراد را نشان می‌دهد که در واقع هدف نهایی قانون‌گذار است.

نتیجه گیری

پرونده شخصیت، شناخت شخصیت جنایی را تسهیل می‌کند و طبقه‌بندی بزهکاران را میسر می‌سازد. علاوه بر این، تشکیل پرونده شخصیت، عمده عوامل فردی و اجتماعی بزه‌زایی را که افراد جامعه در معرض آن هستند، روشن می‌کند و متولیان نظام عدالت کیفری را در تقویت روش‌های پیشگیرانه از بزهکاری توانمند می‌سازد. از سوی دیگر، پرونده شخصیت با روشن ساختن نواقص جسمی، روانی و اجتماعی بدهکار گزینش مجازات متناسب با کنش‌های بزهکارانه را کارآمدتر می‌سازد و بدین ترتیب، از سقوط مجدد بزهکار در ورطه بزهکاری جلوگیری می‌کند. فرایند دستیابی به عدالت کیفری در راستای اصل فردی‌کردن مجازات در مرحله پیش از قضاوت مستلزم لوازمی است که از جمله آن‌ها تشکیل پرونده شخصیت است. چون این پرونده محتوی اطلاعات مربوط به موقعیت جسمی، روانی و اجتماعی متهم است، این امکان را به قاضی در مرحله رسیدگی می‌دهد تا تصمیمات فردی‌ساز خود را اتخاذ کند.

در این پژوهش دریافتیم که فردی‌کردن مجازات در رویکرد اصلاح و درمان بر تناسب جرم با شخصیت مجرم و سوابق و وضعیت اجتماعی و روانی وی به‌منظور بهسازی و بازپروری و بازدارندگی از ارتکاب جرم در آینده تمرکز دارد. با این همه، در نظام حقوقی ایران با وجود ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در مرحله دادرسی به معنای خاص آنکه همان زمان صدور حکم است، پرونده‌ای تحت عنوان پرونده شخصیت به‌صورت مستقل و مجزا از پرونده کیفری وجود ندارد و در واقع، تشکیل پرونده شخصیت در نظام حقوقی ایران بیشتر جنبه تشریفاتی دارد و از جایگاه چندان مناسبی برخوردار نیست و بررسی درباره شخصیت مجرم، غالباً در مرحله اجرای حکم صورت می‌گیرد.

اما پیشنهاد این پژوهش، تشکیل پرونده شخصیت در مرحله اتهامی، یعنی تحقیقات مقدماتی به‌مثابه امری ضروری است تا در این راستا بتوان در راه اصلاح و بازسازی مجرم و تعیین مجازات متناسب با شخصیت بزهکاران و اصل فردی‌کردن مجازات، اقدامات مؤثر و مفیدی را انجام داد؛ چراکه تشکیل پرونده شخصیت از نظر اصولی، باید به دست تیمی حرفه‌ای و متخصص در زمینه‌های روان‌شناسی، روان‌کاوی، جامعه‌شناسی و نیز مددکاری اجتماعی صورت گیرد. بنابراین، در تشکیل این پرونده نباید صرفاً به جمع‌آوری اطلاعات کلیشه‌ای بسنده شود. همچنین باید نهادی برای کنترل و نظارت بر روند تشکیل پرونده شخصیت نهادینه شود تا مجرم

ضمن اصلاح، به جامعه نیز بازگشت مفید داشته باشد. از سویی، سیاست‌گذاران نظام عدالت کیفری کشورمان با اقتباس و الگوبرداری از قوانین سایر کشورها، در خصوص فعال کردن کارشناسان واحد مددکاری اجتماعی و تخصصی کردن آن‌ها و فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم اقدامات شایسته را انجام دهند.

فهرست منابع

کتاب‌ها

۱. فوکو، میشل، **مراقبت و تنبیه، تولد زندان**، مترجمان نیکو سرخوش، افشین. جهان‌دیده، چاپ پنجم، تهران، نشر نی، ۱۳۸۱.
۲. کریمی، یوسف، **روان‌شناسی شخصیت**، تهران: نشر ویرایش، ۱۳۸۳.
۳. گلدوزیان، ایرج، **بایسته‌های حقوق جزای عمومی**، بنیاد حقوقی میزان، چاپ ۱۶، ۱۳۷۸.

مقالات

۴. آشوری، محمد، **عدالت کیفری (مجموعه مقالات)**، تهران: گنج دانش، ۱۳۷۶.
۵. امینی خانه برقم، صابر و همکاران، **جایگاه پرونده شخصیت مجرم و نقش آن در کشف جرم**، فصلنامه علمی کارآگاه، شماره ۵۸، ۱۴۰۱.
۶. بقایی نظولو، فرید و همکار، **مباشرت و ظهور اصل فردی کردن مجازات در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲**، فصلنامه بین‌المللی قانون یار، شماره ۱۶، ۱۴۰۰.
۷. خاکساری، داوود و همکار، **عوامل مؤثر بر صدور مجازات‌های جایگزین حبس، مجله حقوق کیفری**، شماره ۲۶، ۱۳۹۸.
۸. دانش، تاج زمان، **دادرسی اطفال بزهکار در حقوق تطبیقی**؛ تهران: نشر میزان، ۱۳۷۸.
۹. سبزه‌علی، راضیه و همکاران، **آثار پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران**، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۱۰۴، ۱۳۹۷.
۱۰. صانعی، پرویز، **حقوق جزای عمومی**، جلد دوم، چاپ سوم تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۴.
۱۱. عباسی، شهاب، **بررسی جایگاه پرونده شخصیت در نظام کیفری اسلام و حقوق ایران**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز، ۱۳۹۷.
۱۲. غلامی، میثم و همکار، **مجازات‌های جایگزین حبس و نقش آن در پیشگیری از تکرار جرم**، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۳۷، ۱۳۹۴.
۱۳. محمدیان، سارا و همکار، **لزوم تشکیل پرونده شخصیت در فرایند دادرسی**

کیفری ایران، مجله پزشکی قانونی، شماره ۲ و ۳، ۱۳۹۲.

۱۴. مرادی شورابه، وحید و همکار، اصل فردی کردن مجازات در پرتو تشکیل پرونده شخصیت در مرحله قبل و بعد از اجرای حکم، فصلنامه مطالعات حقوق، شماره ۱۶، ۱۴۰۰.

۱۵. ملک محمدی جهانی، رسول، اصل فردی کردن مجازات در تعزیرات، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه قم، ۱۳۹۳.

۱۶. نجفی توانا، علی، ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در دادرسی اطفال بزهکار، مجله خانواده پژوهی، شماره ۱۸، ۱۳۸۸.

۱۷. یزدیان جعفری، جعفر، اصل فردی کردن مجازاتها؛ تبعیضی فاحش یا عدالتی عادلانه‌تر، مجله فقه و حقوق، شماره ۱۱، ۱۳۸۵.

